

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Η σημερινή πτώση της επιρροής του ΠΑΣΟΚ οφείλεται σε πολλές αιτίες. Μια από αυτές, κατά πάσα πιθανότητα η σημαντικότερη, είναι η μακροχρόνια παραμονή του στην εξουσία. Άλλοι σημαντικοί λόγοι είναι η απώλεια του πολιτικού κεφαλαίου που απέκτησε η Κυβέρνηση μετά τις εκλογές μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα ~~εκλογές~~, κυρίως λόγω της εμπλοκής της σε υποθέσεις αρνητικής δημοσιότητας (π.χ. «Σάμινα», «κοτερολογία») ή από τη λήψη πολιτικών αποφάσεων που το έφεραν σε αντιπαράθεση με την πλειοψηφία του εκλογικού σώματος (π.χ. Εκκλησιαστικό). Το πολιτικό απόθεμα που απέκτησε η Κυβέρνηση μετά τις εκλογές, αντί να αξιοποιηθεί για να δρομολογηθούν μεταρρυθμιστικές πολιτικές, αναλώθηκε στην αντιμετώπιση ήσσονος σημασίας ή απρόβλεπτων ζητημάτων. Έτσι, παρά το γεγονός ότι από την εκλογική αναμέτρηση του Απριλίου 2000 μέχρι σήμερα δε μεσολάβησε κάποια δραματική μείωση της κυβερνητικής αποδοτικότητας, που να δικαιολογεί τη δραματική χειροτέρευση της εικόνας της Κυβέρνησης και του κόμματος, τα δύο αυτά δεδομένα (κόπωση – κυρίως – και γρήγορη απώλεια πολιτικού κεφαλαίου μετά τις εκλογές), σε συνδυασμό με τους εσφαλμένους χειρισμούς σε σημαντικά πολιτικά θέματα (όπως στο ασφαλιστικό), επιτάχυναν μια πτωτική δυναμική που είχε εμφανισθεί αρκετά νωρίτερα.

Οι ερμηνείες που τονίζουν την εξασθένηση των άλλοτε ισχυρών σημείων υπεροχής του ΠΑΣΟΚ (οικονομική πολιτική, Ευρώπη, εξωτερική πολιτική), σημεία που επέτρεψαν στο ΠΑΣΟΚ (συνεπικουρούμενα από το σημαντικό στοιχείο της υπεροχής του Κ. Σημίτη έναντι του Κ. Καραμανλή) να κερδίσει τις εκλογές του 1996 και του 2000, παραβλέπουν - χωρίς να είναι εσφαλμένες - μια σημαντική εμπειρική παράμετρο.

Πολύ συχνά, τα κυβερνητικά κόμματα που αντιμετωπίζουν με επιτυχία ένα μεγάλο θέμα πολιτικής (παράδειγμα: η Οικονομία, η ΟΝΕ) επιτυγχάνουν το καλύτερο εκλογικό τους αποτέλεσμα στο τέλος της πρώτης κυβερνητικής θητείας τους. Μετά την πρώτη επανεκλογή τους, η εκλογική επιρροή τους παραμένει στάσιμη η φθίνει. Υπό μία έννοια, τα κόμματα με μακροχρόνια παραμονή στην εξουσία απειλούνται, εάν δεν ανανεώσουν την ατζέντα τους, από την ίδια τους την επιτυχία. Το ΠΑΣΟΚ, αφού πέτυχε να διαχειριστεί με επιτυχία ένα μεγάλο συναινετικό θέμα πολιτικής (την ένταξη στην ΟΝΕ), αφού κέρδισε με υψηλότερο ποσοστό του 1996 τις εκλογές του 2000, βρίσκεται αντιμέτωπο με το κενό που δημιούργησε η ίδια η επιτυχία του. Οι πολίτες συνηθίζουν σε μια "κατάσταση ευτυχίας", τη θεωρούν "φυσική" και σταδιακά παύουν να πιστώνουν στο κυβερνητικό κόμμα την επιτυχία αυτή. (ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Χαρακτηριστικό είναι το τι συνέβη στη Βρετανία πριν τις εκλογές του 1997, όπου ενώ η συντηρητική Κυβέρνηση Μέιτζορ είχε οδηγήσει τη βρετανική οικονομία στην κορυφή της Ευρώπης – από πλευράς οικονομικών δεικτών – η κόπωση από την πολυετή διακυβέρνηση των συντηρητικών και από τις εσωκομματικές συγκρούσεις – κυρίως μεταξύ ευρωσκεπτικιστών και ευρωπαϊστών – εμπόδιζε την κεφαλαιοποίηση αυτών των επιτυχιών σε πολιτικό-εκλογικό επίπεδο.)

Άρα, και αν ακόμα το ΠΑΣΟΚ επανακάμψει, και αν ακόμα ενισχύσει εκ νέου το πλεονέκτημα του έναντι της ΝΔ στα ως άνω θέματα, αυτό δε σημαίνει ότι θα είναι σε θέση να επαναλάβει την εκλογική επιτυχία του 1996 και 2000. Τα θέματα αυτά (οικονομική πολιτική, Ευρώπη, εξωτερική πολιτική) παραμένουν σημαντικά. Δεν αποτελούν όμως πια "εκλογική ατμομηχανή" για το ΠΑΣΟΚ. Εάν τα χειριστεί επιτυχώς, δε θα έχει ανάλογο όφελος, όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Η νέα συγκυρία επιβάλλει νέες προσεγγίσεις για την Κυβέρνηση.

Συνεπώς, οι πολιτικές που εμφανίζονται ως απλή προέκταση του προηγούμενου "διακυβεύματος" και του επιτευχθέντος στόχου (παραδείγμα: η περαιτέρω μείωση της απόστασης που μας χωρίζει από τους Ευρωπαίους, η πραγματική σύγκλιση, κλπ.), όσο σημαντικές και να είναι πολιτικά, στερούνται "επικοινωνιακής" αποτελεσματικότητας. Δημιουργούν την εντύπωση απουσίας "οράματος" και έλλειψης κεντρικού "στόχου" και, συνακόλουθα, την εικόνα μιας κυβέρνησης σε "κόπωση" και μη ικανής να παραγάγει νέες ιδέες. Οι μικρές στροφές προς τα αριστερά είναι, σε αυτό το πλαίσιο, περιορισμένης εμβέλειας και έχουν αμυντικό χαρακτήρα. Δεν είναι σε θέση να αναστρέψουν το κλίμα. Ούτε το ΠΑΣΟΚ ως κόμμα, ούτε ο Πρωθυπουργός ως άτομο, ούτε τα επιμέρους στελέχη, όσο υψηλή δημοτικότητα και αν έχουν. Το ΠΑΣΟΚ, για να αναθερμάνει τη σχέση του με το εκλογικό σώμα, οφείλει να φρεσκάρει την εικόνα του και να ξαναβρεί τη μεταρρυθμιστική του "ορμή". Το μήνυμα ανανέωσης μπορεί να "περάσει" είτε με εκτεταμένες αλλαγές στα πρόσωπα (κάτι που είναι μάλλον ανέφικτο και πιθανώς θα αποδεικνυόταν βραχείας διάρκειας) είτε με αλλαγές στην πολιτική του εικόνα. Ας σταθούμε λίγο σε αυτή την τελευταία διάσταση.

Μετά την επίτευξη του στόχου της ONE, η εικόνα του ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίζεται από ασάφεια. Το ΠΑΣΟΚ στερείται και εναργούς πολιτικού στίγματος και εναργούς κεντρικού στόχου. Η σημερινή κυβερνητική θητεία στερείται "διακυβεύματος". Στερείται μίας ή περισσότερων μεγάλων μεταρρυθμίσεων που θα έδιναν το στίγμα της 4ετίας. Και, βέβαια, ούτε τα μεγάλα έργα, ούτε οι εξαγγελίες για στροφή στο κοινωνικό πρόσωπο του ΠΑΣΟΚ (που άλλωστε έχουν γίνει εκατοντάδες φορές), μπορούν να υποκαταστήσουν την έλλειψη αυτή.

Ας κάνουμε μια σύγκριση. Η Κυβέρνηση Ζοσπέν στη Γαλλία έχει να περηφανεύεται ότι έκανε μεγάλες κοινωνικές μεταρρυθμίσεις (με άξονα το 35άωρο και το πρόγραμμα για την απασχόληση των νέων), μεταρρυθμίσεις που επιτρέπουν στους Γάλλους σοσιαλιστές να δηλώνουν παντού και σε όλους τους τόνους ότι είναι η πιο αριστερή Κυβέρνηση στην Ευρώπη.

Η επανεκλεγείσα κυβέρνηση Μπλαίρ προβάλλει επίσης έντονα την πολιτική της για την ανεργία (πρόγραμμα: "Welfare to work") και βέβαια εστίασε όλη την προεκλογική της εκστρατεία στο ζήτημα της αναβάθμισης των δημοσίων υπηρεσιών.

Αντιθέτως, στο ΠΑΣΟΚ λείπει ένας αντίστοιχος προσανατολισμός, λείπει το "κεντράρισμα" που θα του επέτρεπε να επιβάλλει την ατζέντα της πολιτικής αντιπαράθεσης στη χώρα. Το πολιτικό του στίγμα χάνεται σε πολλά μικρά projects χωρίς κεντρική εστία.

Αναλύοντας το πώς το ΠΑΣΟΚ ανέτρεψε το δυσμενές γι αυτό κλίμα μετά τις Ευρωεκλογές 1999, προκύπτει ότι ο κεντρικός στόχος της προηγούμενης 4ετίας, η ΟΝΕ, υποστηρίχτηκε αποτελεσματικά από 4 σημαντικές ενέργειες-πρωτοβουλίες, οι οποίες εξασφάλισαν στην Κυβέρνηση θετική δημοσιότητα και της επέτρεψαν να επικρατήσει επί ένα 6μηνο στο πολιτικό πεδίο. Οι ενέργειες πρωτοβουλίες αυτές ήταν: η ανακοίνωση των οικονομικών μέτρων στη ΔΕΘ, ο χειρισμός του προβλήματος των σεισμών, η πρωτοβουλία για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας και η συμφωνία του Ελσίνκι. Και στα 4 αυτά ζητήματα, τα οποία μάλιστα επικοινωνιακά αναπτύχθηκαν διαδοχικά, οι Κυβερνητικοί χειρισμοί είχαν αξιολογηθεί θετικά από την κοινή γνώμη σε ποσοστά άνω του 50%, ποσοστά τα οποία στον ενδιάμεσο («μεσαίο») χώρο ψηφοφόρων ήταν ακόμη ψηλότερα.

Αντίστοιχες πολιτικές πρωτοβουλίες απαιτούνται και σήμερα, στοχεύοντας στην επιβεβαίωση της εικόνας του Πρωθυπουργού ως πολιτικού με όραμα, σχέδιο και ισχυρά αντανακλαστικά.

Η πλειοψηφία των παραπάνω απόψεων και διαπιστώσεων, αλλά και αυτών που ακολουθούν, στηρίζεται στην εκτίμηση ότι και οι επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις θα κριθούν κατά κανόνα στο «μεσαίο» πολιτικό χώρο. Το μη-παραδοσιακά ενταγμένο αυτό τμήμα του εκλογικού σώματος είναι το πλέον ευμετάβλητο στην εκλογική του συμπεριφορά και αυτό το οποίο επηρεασμένο από την κόπωση της πολυετούς διακυβέρνησης θα άλλαζε ευκολότερα εκλογικές προτιμήσεις.

Ως εκ τούτου, το κόμμα που θα κυριαρχήσει σε αυτό το χώρο, θα έχει και αυξημένες πιθανότητες εκλογικής επικράτησης.

Συνεπώς, στην παρούσα συγκυρία, στρατηγικοί στόχοι Κυβέρνησης και ΠΑΣΟΚ θα πρέπει να είναι:

1. Η διατήρηση του ρόλου της αυθεντικής εκσυγχρονιστικής δύναμης της χώρας. Η Ελλάδα από «Ψωροκόσταινα» πριν από λίγες 10ετίες, μπαίνει στο κλαμπ των ισχυρών χωρών, έχει διεθνή ρόλο και παρουσία και ετοιμάζεται να διοργανώσει την Ολυμπιάδα η οποία θα την τοποθετήσει στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Η Ελλάδα δεν κινδυνεύει ούτε από την παγκοσμιοποίηση, ούτε από τις ραγδαίες εξελίξεις γιατί είναι ισχυρή χώρα και (συν)αποφασίζει αυτές τις εξελίξεις. Και όλα αυτά έγιναν χάρις τη σκληρή δουλειά και τις επιτυχίες της σημερινής Κυβέρνησης και προσωπικά του Πρωθυπουργού. Η κυριαρχία του πρωθυπουργού στα ζητήματα υψηλής πολιτικής (high politics) δεν οφείλεται μόνο στα αποτελέσματα της πολιτικής της περασμένης 5ετίας, αλλά και στην επαναλαμβανόμενη «φραστική», οριοθέτηση υψηλών εθνικών στόχων. Αυτή ακριβώς η οριοθέτηση υψηλών εθνικών στόχων που θα ενισχύουν το αίσθημα εθνικής περηφάνιας των Ελλήνων, διατυπωμένη με «υπεύθυνη» ρητορική, θα τονώσει την αυτοπεποίθηση των οπαδών και στελεχών του κινήματος και θα αποτελέσει τη συνολική «πολιτική ομπρέλα» της Κυβερνητικής πολιτικής.
2. Η διατήρηση της κυριαρχίας πάνω σε αυτό που ονομάζουμε «μεσαίος χώρος». Το ΠΑΣΟΚ κυριάρχησε στο χώρο αυτό στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις, υιοθετώντας πολιτική χαμηλών τόνων και υπεύθυνων θέσεων και λαμβάνοντας πρωτοβουλίες με θέματα που παραπέμπουν σε

όλους τους παραδοσιακούς πολιτικούς χώρους. Με την κυριαρχία του ΠΑΣΟΚ σε τομείς που κάποτε αποτελούσαν προνομιακούς χώρους της Κεντροδεξιάς παράταξης (ιδιωτικοποιήσεις, Ευρώπη, κ.α) το ΠΑΣΟΚ όχι μόνο απέσπασε σημαντικό τμήμα κεντροδεξιών ψηφοφόρων, αλλά ταυτόχρονα έσπρωξε τη ΝΔ (λόγω της ανάγκης της για διαφοροποίηση) σε πιο ακραίες πολιτικές θέσεις. Επίσης, η εμπειρία της εκλογικής αναμέτρησης του 2000, όπου ενώ το ΠΑΣΟΚ είχε μια μάλλον «φιλελεύθερη» και «επιθετική» πολιτική ατζέντα, απέσπασε σημαντικά ποσοστά αριστερών ψηφοφόρων, τα οποία τελικά του έδωσαν τη νίκη, επιβεβαιώνει ότι οι εκλογικές μετακινήσεις λιγότερο επηρεάζονται από φραστικές μεταβολές βραχείας διάρκειας και περισσότερο από την εικόνα που με συνέπεια οικοδομείται σε βάθος χρόνου.

(ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ανάλογη ήταν η στρατηγική Κλίντον κατά τη διάρκεια της 1^{ης} 4ετίας του, όταν μετά από τη συντριπτική ήττα που υπέστη στις εκλογές για τη Βουλή και τη Γερουσία το 1994, άλλαξε την πολιτική του ατζέντα υιοθετώντας δεξιότερες πολιτικές θέσεις – γεγονός που είχε προκαλέσει αντιδράσεις από την αριστερή μεριά του Δημοκρατικού κόμματος – με αποτέλεσμα να σπρώξει τους Ρεπουμπλικάνους σε ακόμα πιο ακραίες θέσεις, γεγονός που σταδιακά τον οδήγησε στην ανάκαμψη και στην άνετη επανεκλογή το 1996).

3. Η δρομολόγηση πολιτικών συγκρούσεων πάνω σε τομείς που υπερέχει το ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ, παρά την δυσμενή γι αυτό συγκυρία εξακολουθεί να θεωρείται αποτελεσματικότερο από τη ΝΔ σε ζητήματα όπως η εξωτερική πολιτική, τα μεγάλα έργα, η διοργάνωση της Ολυμπιάδας, κ.α. Η Κυβέρνηση θα πρέπει να επιδιώξει τη σύγκρουση με τη ΝΔ στα ζητήματα αυτά αναδεικνύοντάς τα στο επίκεντρο της πολιτικής αντιπαράθεσης.

Θέματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις της 4ετίας, να καλύψουν το έλλειμμα "πολιτικού στίγματος" και να ενταχθούν κάτω από την κεντρική πολιτική ομπρέλα της «Ισχυρής Ελλάδας», είναι:

1. Η διατύπωση ενός εθνικού οράματος για την Ολυμπιάδα 2004, η οποία θα στηρίζεται στη προσέγγιση: «όχι μόνο φιλότιμοι – αλλά σύγχρονοι και ικανοί». Η Ελλάδα πήρε την Ολυμπιάδα όχι λόγω της παράδοσής της, αλλά επειδή είναι μια σύγχρονη και δυνατή χώρα. Έτσι θα κινηθεί και τα επόμενα χρόνια και γι αυτό θα κριθεί από ολόκληρο τον κόσμο. Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να εξετασθεί η δυνατότητα επεξεργασίας (ή επίσπευσης των υπάρχόντων) προγραμμάτων που ενισχύουν τη συμμετοχή των πολιτών, καθώς και η περαιτέρω «νοσηματοδότηση» των Ολυμπιακών αγώνων.
2. Η διατύπωση ενός μεγάλου προγράμματος για την ανεργία, ιδιαίτερα την ανεργία των νέων, πρόγραμμα στο οποίο φυσικά θα εντάσσονταν όλα τα επιμέρους προγράμματα για την καταπολέμηση της ανεργίας. Οι δυσχέρειες, τεχνικές και οικονομικές, ενός τέτοιου προγράμματος, ιδιαίτερα σε συνθήκες επιβράδυνσης της διεθνούς οικονομίας, είναι προφανείς. Αυτό που όμως θα πρέπει να τονισθεί από τη σκοπιά της πολιτικής στρατηγικής, είναι ότι εάν το ΠΑΣΟΚ δεν προτείνει κοινωνικό πρόγραμμα με μεγάλη πρακτική και - προπάντων - συμβολική σημασία, θα οδηγηθεί

στις επόμενες εκλογές με καίρια τραυματισμένο το κοινωνικό του προφίλ και χωρίς σαφές πολιτικό στίγμα. Η ιδέα, συνεπώς, που υπογραμμίζουμε είναι η εξής: Το ΠΑΣΟΚ οφείλει να αντιπροτείνει μια σημαντική κεντρική μεταρρύθμιση στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής (αυτή στην οποία αναφερθήκαμε ή κάποια άλλη), ώστε να αποθέσει τη σφραγίδα του στην πολιτική της τετραετίας.

3. Η διατύπωση ενός μεγάλου προγράμματος για το Δημόσιο Τομέα θα μπορούσε να αποτελέσει μια τρίτη "μεγάλη ιδέα" που θα σηματοδοτούσε την ανανεωτική πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Η επέκταση σε όλη τη χώρα του μοντέλου του πρόσφατα εγκαινιασθέντος "Κέντρου Εξυπηρέτησης Πολιτών" θα έδειχνε με χειροπιαστό τρόπο, και σε όλο τον πληθυσμό (εφόσον όλοι έχουμε συναλλαγές με το δημόσιο), τα θετικά αποτελέσματα της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ. Σε μια χώρα με ιστορικά απαξιωμένο το Δημόσιο Τομέα, μια τέτοια μεταρρύθμιση θα επέβαλε το ΠΑΣΟΚ ως τη μεγάλη δύναμη του εκσυγχρονισμού στη χώρα. Θα αποτελούσε δε, τη μεγάλη τομή, σε ό,τι αφορά στην εικόνα του ΠΑΣΟΚ και της Κυβέρνησης, τομή που θα μπορούσε να αλλάξει καθοριστικά τα δεδομένα του πολιτικού ανταγωνισμού για τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Η υλοποίηση των παραπάνω, θα πρέπει να ενταχθεί σε ένα χρονοδιάγραμμα λήψης πολιτικών πρωτοβουλιών, το οποίο θα πρέπει να ξεκινά με τη ΔΕΘ, θα περιλαμβάνει το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ και θα εκτείνεται – σε πρώτη φάση – έως τις Δημοτικές και Νομαρχιακές εκλογές του 2002.

Η ελληνική κοινωνία "διψάει" για νέες ιδέες και νέες προτάσεις πολιτικής. Διψάει όμως και για οράματα που θα ενισχύσουν την εθνική αυτοπεποίθηση των πολιτών και θα επιβεβαιώνουν τη συνολικά επιτυχημένη πορεία της χώρας. Οι, εν μέρει δικαιολογημένες, ανασφάλειες σημαντικού τμήματος της κοινής γνώμης, απέναντι στις προκλήσεις της νέας εποχής, πρέπει να αντιμετωπιστούν με θετικές προτάσεις πολιτικής και δεν πρέπει να αφεθούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης λαϊκιστικών και ανεύθυνων πολιτικών δυνάμεων.

Το ΠΑΣΟΚ δε θα καταστήσει συμπαγή την εικόνα του εάν δεν καταφέρει να προσδιορίσει ηγεμονικά την πολιτική του ατζέντα, και στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και στον τομέα του εκσυγχρονισμού. Χωρίς εστίαση σε 3-4 μεγάλα θέματα τα οποία θα υποστηρίξουν την κεντρική στρατηγική επιλογή της «Ισχυρής Ελλάδας» και χωρίς τη διατήρηση και ενίσχυση της μεταρρυθμιστικής του εικόνας, το προφίλ του ΠΑΣΟΚ θα παραμένει ασαφές και αδύναμο, χωρίς αιχμές και χωρίς βάθος. Το έλλειμμα των αντιπάλων του ΠΑΣΟΚ, και κυρίως της ΝΔ που διακρίνεται από την ίδια αδυναμία να παράγει ιδέες και να "εκπλήξει" την κοινωνία, επιτρέπει στην Κυβέρνηση να αναλάβει εκ νέου την πρωτοβουλία.

03/08/2001

Ντίνος Ρουτσογιάννης